

ASPECTE ALE REZISTENȚEI MASELOR POPULARE
DIN JUDEȚUL BOTOȘANI, SUB CONDUCEREA P.C.R.
IMPOTRIVA DICTATURII MILITARO-FASCISTE,
OGLINDITE ÎN DOCUMENTELE AFLATE ÎN FILIALA
ARHIVELOR STATULUI BOTOȘANI

ȘTEFAN CERVATIUC

În cadrul mișcării generale de rezistență pe care forțele sociale și politice cele mai largi din țara noastră, mobilizate și conduse de P.C.R., au opus-o dictaturii militaro-fasciste antonesciene, un aport destul de însemnat l-au adus și masele populare din județul Botoșani.

Cauzele care au generat această mișcare de rezistență rezidă în consecințele dezastruoase pentru România ale politicii interne și externe a dictaturii antonesciene.

Se știe că în timpul regimului antonescian situația tuturor categoriilor sociale a fost afectată, dar în special situația clasei muncitoare și a țăranimii s-a înrăutățit considerabil ca urmare a aruncării întregii poveri a războiului antisovietic pe spinarea lor. În județul Botoșani însă, înrăutățirea situației a depășit limitele generale și posibile deoarece, alături de alte câteva județe din Moldova, acesta făcea parte din teritoriul desemnat ca trambulină spre răsărit și a fost în permanență înțesat cu trupe, atât în faza premergătoare cât și în timpul războiului antisovietic.

Regimul de război și pierderile provocate după ce acesta a fost dezlănțuit, rechizițiile masive pentru armată, jaful hitlerist legalizat de așa-zisele „tratate economice“ încheiate de clica lui Antonescu, ș.a., au făcut ca nici măcar necesitățile cele mai mici ale populației să nu mai poată fi satisfăcute.

Înseși autoritățile represive ale regimului antonescian — poliția și jandarmeria — în diferite rapoarte erau nevoite să recunoască lipsurile mari și de tot felul în care se zbătea populația județului Botoșani. Astfel, la 21 iunie 1941 Comisariatul de poliție Hirleu raporta Poliției Botoșani că populația „este lipsită de untdelemn și zahăr, alimente de primă urgență necesitate... Pâinea, de asemenea, este de rea calitate, din făină mucegăită“¹.

O lună mai târziu, același comisariat de poliție raporta că scumpirea vieții se menține la același nivel ridicat ca și în luna precedentă, fiind resimțită de toată populația și în special de către muncitori, funcționari publici și pensionari fiindcă „deși salariile au fost majorate simțitor, to-

¹ Arhivele Statului Botoșani, fond Poliția Botoșani, dos. nr. 14/194, f. 570.

tuși articolele de primă necesitate s-au scumpit într-o proporție mult mai mare, unele dintre ele, și în special zahărul, untdelemnul, făina, etc., nici nu se găsește pe piață, cu toate că s-a raționalizat consumul lor². Raportul mai arată în continuare că lipseau de pe piață unele articole de îmbrăcăminte și încălțăminte deoarece „lîna și pielea au fost blocate pentru nevoile armatei”².

De la an la an, pe măsura continuării războiului antisovietic, lipsurile deveneau și mai mari făcînd ca și dorința maselor de a se pune capăt acestui război să crească, așa cum se arată într-o circulară a Legiunii de jandarmi Botoșani din 16 iulie 1943 către posturi : „Muncitorii de toate categoriile cît și majoritatea populației de la sate își manifestă dorința ca războiul actual să se termine cît mai curînd indiferent de rezultatul obținut”. Constatînd că lipsa de pe piață a unei serii întregi de articole alimentare, calitatea rea a pîinii, și valul de scumpete a produs o stare acută de nemulțumire, circulara mai arată că Legiunea deține și informația după care „populația ar discuta că toate lipsurile de care suferă s-ar datoră în mare parte exportului de produse agricole în anumite țări”³.

La secătuirea României de produsele agricole prin achitarea exporturilor obligatorii în Germania hitleristă, se mai adăuga jaful propriu-zis la care se dedau militarii germani din trupele de ocupație : în timp ce populația românească îndura cele mai mari lipsuri, soldații germani și italienii trimiteau din România la ei acasă cantități atît de mari de alimente prin așa-zisele „pachete militare”, încît chiar autoritățile române se sesizau în martie 1943 că „numărul acestor pachete este așa de mare încît depășește cadrul unei atenții”⁴.

Știînd la ce se pot aștepta din partea hitleriștilor ocupanți, masele populare au privit cu ostilitate fătîșă intrarea trupelor germane în țară cu permisiunea lui Antonescu, precum și participarea României la războiul antisovietic, alături de Germania.

Din acest punct de vedere, este semnificativă o notă informativă asupra stării de spirit a populației primită de poliția Botoșani și trimisă la 30 aprilie 1941 tuturor comisariatelor pentru a se lua măsuri. Informatorul arată că populația românească în manifestări afișate fătîș, vădește un pronunțat sentiment de aversiune față de germani și redă pe larg care erau părerile și comentariile acestea :

— acțiunea germană este nefastă pentru România în ce privește integritatea, independența și liniștea internă ;

— Germania, sub pretext că ne garantează granițele, a adus mari efective militare în România, dînd aspectul unei ocupații mascate ;

— neîncredere în promisiunile făcute de Germania, precedentele făcînd dovadă că aceasta, cînd urmărește anumite interese și cauze, nu ține seamă de cerințele de vitalitate a altor state, încalcînd independența și libertatea lor, fie cu armele, fie diplomaticeste, ațîțînd un stat împotriva altuia ;

2 Arhivele Statului Botoșani, fond Poliția Botoșani, ds. 14/941, f. 754.

3 Ibidem, fond Legiunea de jandarmi Botoșani, ds. 9/1942, f. 188.

4 Ibidem, dosar nr. 4/1942, f. 140.

— România a aderat la Axă ; Am contribuit (astfel) la interesele Germaniei prin umilința noastră, am lăsat să fie țara spintecată pentru idealuri care nu erau ale noastre, deoarece noi nu aveam nimic de revendicat. Astăzi sîntem quasiocupați, lipsiți de pîine și strictul necesar, fără a fi avut vreo vină ;

— se dă în șoapte părerea că soldatul român — edificat asupra deosebirii de tratament, condițiuni de disciplină și alimentare față de soldatul german — ar mocni o stare de spirit îngrijorătoare... La accentuarea acestei stări de spirit ar contribui și lungile concentrări și insuficiența ajutorării familiilor rămase acasă ;

— se observă amestecul organelor militare germane în atribuțiunile organelor executorii românești, provocînd confuzii de competențe și împiedicînd normala funcționare a aparatului nostru administrativ și militar ;

— aroganța și trufia unor germani din trupa de la noi în contact cu publicul român jighește și umilește sentimentul nostru de popor liber și independent ca națiune și drept geografic în Europa“⁵.

Atitudinea vexatorie, plină de trufie și aroganță a ocupanților hitleriști, ca și amestecul acestora în atribuțiile organelor administrative și militare românești a determinat o reacție ostilă din partea unor funcționari și militari români. Așa de exemplu, la începutul lunii ianuarie 1941, autorități militare și cele ale poliției și jandarmeriei din Botoșani primiseră ordin de a pregăti cartiruirea trupelor germane ce urmau a sosi în oraș și în satele din apropierea Prutului. În acest scop Poliția orașului Botoșani ordona circumscripției I-a, la 10 ianuarie să efectueze pe teren recensămîntul camerelor cu aranjamentul existent în ele precum și al adăposturilor, atrăgînd atenția să se dea o deosebită atenție acestei lucrări mai ales că operațiunile de pînă atunci în această privință „lasă foarte mult de dorit, dovedindu-se o lipsă de interes din partea celor în drept“⁶.

În legătură cu ostilitatea militarilor din Botoșani, ca de altfel și a celei mai mari părți a armatei române față de armata germană, ni se pare concludent ordinul nr. 277/1942 al garnizoanei orașului către ofițerii, subofițerii și soldații din garnizoană de a saluta „cel puțin pe ofițerii germani“ astfel ca „regretabila stare de lucruri și lipsa de politețe din partea trupelor (de aici) să înceteze“⁷.

Județul Botoșani, fiind un județ în care baza economică era formată aproape în exclusivitate de agricultură⁸, țărănimea a constituit una dintre forțele importante ale mișcării de rezistență, aceasta manifestîndu-se prin nesupunerea la exproprieri silită în folosul armatei, sustragerea de la re-

5 Arhivele Statului Botoșani, fond Poliția județului Botoșani, dosar nr. 14/1941, f. 387.

6 Arhivele Statului Botoșani, fond Poliția Botoșani, ds. 10/1942, f. 12.

7 Ibidem, fond Legiunea de jandarmi Botoșani, ds. 3/1942, f. 25.

8 „Industria“ județului era constituită în această perioadă de : 1. Fabrica de zahăr Ripiceni (250—260 lucrători permanenți și 1500—2000 sezonieri, toamna). 2. Exploatarea forestieră „Runc“ din com. Oneaga (250—300 lucrători, numai iarna). 3. Fabrica de lenjerie „Hercules“ Botoșani (110 lucrători). 4. Fabrica de sticlă „Geamul Moldovei“ Maxut Hirău (234 lucrători) precum și dintr-un număr de 5 ateliere, mori, uleiște cu 20—25 lucrători fiecare. Arhivele Statului Botoșani, fond Legiunea de jandarmi Botoșani, ds. 16/1942, f. 2, 3 și 21.

chiziții și prestațiile obligatorii, neefectuarea muncilor agricole, nesupunerea la concentrări și mobilizări etc. În această privință documentele sînt foarte numeroase și sugestive.

Astfel, rapoartele autorităților semnalau în 1940 că țaranii, cu prilejul iarmarocelor ținute în diferite localități din județ, își vindeau vitele de muncă de frica rechizițiilor și a muncii de folos obștesc⁹.

În rapoartele din 1940, autoritățile caracterizau aceste motive ca „neintemeiate“, dar mai tîrziu, în 1942 tot ele erau nevoite să recunoască faptul că unitățile militare „rechiziționează furaje de la locuitori fără nici un ordin, lăsînd locuitorii fără nici un fel de nutreț, cu vitele predispușe a muri de foame“¹⁰.

În legătură cu sustragerea de la rechiziții, menționăm ordinul de informări al Legiunii de jandarmi Botoșani în care se arăta că „cu ocazia trimiterii rechizițiilor la diferite corpuri de trupă, parte din locuitorii s-au sustras de la aceste îndatoriri¹¹, precum și ordinul circular din 5 octombrie 1942 în care Legiunea cerea posturilor să ia măsurile de rigoare deoarece Centrul de exploatare Botoșani „este informat că la diferiți locuitori se găsesc unele cantități de cereale recoltate care nu sînt declarate“¹².

În ceea ce privește sabotarea producției agricole semnificativ ni se pare ordinul circular din 2 iulie 1941 al comandamentului Legiunii de jandarmi Botoșani către toate posturile de a lua măsuri drastice deoarece, cu ocazia inspecțiilor ce le-a făcut în județ, a constatat că muncile agricole erau complet neglijate, lanuri întregi de porumb, precum și fașolea, cartofii și alte culturi nefiind prășite. Dacă prășitul nu se efectua în următoarele 5 zile întreaga recoltă era compromisă. În continuare ordinul arăta că deși legea mobilizării (agricole) este categorică, populația de la sate o nesocotește, mulțumindu-se cu cîte o porțiune de porumb lucrată pentru ei, „și de rest nu se mai îngrijește de nimic“¹³.

Județul Botoșani, fiind și unul din marii furnizori de sfeclă de zahăr, merită, de asemenea, a fi scoasă în relief contribuția țăranilor botoșăneni la sabotarea producției de zahăr din care o mare parte era destinată Germaniei. Astfel, într-o adresă din 29 octombrie 1941 către Prefectura Botoșani, a S.A.R. „Danubiana“, din care, pe lîngă altele, făcea parte și Fabrica de zahăr Ripiceni din acest județ, după ce se arăta că livrările de sfeclă de zahăr sînt îngrijorător de reduse, primirile la fabricile societății după aproape 5 săptămîni neatingînd în total nici 1/3 din estimațiile făcute, se sublinia, ca principală cauză a acestei situații, faptul că mulți cultivatori au contractat această cultură în speranța că vor fi scutiți de concentrare. Și cum evenimentele au făcut ca un număr foarte redus să beneficieze de această scutire, cei aflați la unități „își îndemnă prin scris

9 Arh. Stat. Botoșani, fond Prefectura jud. Botoșani, ds. 155/1940, f. 82.

10 Ibidem, fond Legiunea de jandarmi Botoșani, ds. 4/1942, f. 38.

11 Arh. Statului Botoșani, fond Legiunea de jandarmi Botoșani, ds. 2/1941, f. 3.

12 Ibidem, ds. nr. 4/1941, f. 52.

13 Ibidem, ds. nr. 6/1941, f. 56.

famiile să nu scoată sfecla, convinși că prin această presiune vor fi demobilizați¹⁴.

Sesizat de Ministerul Economiei Naționale că cultivatorii de sfeclă n-au început încă predarea către fabricile de zahăr sau au încetat-o, iar alții lasă sfecla pe câmp sau o întrebunțează ca nutreț pentru vite, Ministerul Afacerilor Interne ordona Prefecturii județului Botoșani la 21 noiembrie 1921 să ia drastice măsuri contra cultivatorilor care „sabotează măsurile luate de guvern și aduc o enormă pagubă economiei”¹⁵.

De asemenea, țărănimea județului Botoșani a contribuit într-o bună măsură și la sabotarea colectării lînii, fapt ce a făcut ca Ministerul Afacerilor Interne, în urma cererii Ministerului Apărării Naționale, să ordone la 22 noiembrie 1941 Prefecturii Botoșani luarea măsurilor de rigoare deoarece „din cauză că strîngerea lînii în acest an s-a făcut într-o proporție foarte mică, realizarea planului de dotare a armatei nu poate fi asigurată decît într-o oarecare măsură redusă.”¹⁶ Aceeași situație s-a perpetuat și în anii următori. Astfel, la 10 noiembrie 1942 Legiunea de jandarmi Botoșani ordona posturilor să raporteze cazurile concrete și să dreseze acte de dare în judecată a locuitorilor care nu au respectat legea și nu au predat cantitățile de lînă, deoarece Ministerul Apărării Naționale a făcut cunoscut că rezultatul colectării lînii necesare dotării armatei este foarte slab¹⁷, iar într-o notă informativă a postului Răuseni către Secția de jandarmi Sulița din 26 mai 1943 se arăta că locuitorii care totuși au predat lîna la centrul de colectare Albești sînt nemulțumiți pentru că n-au primit încă banii ce li se cuveneau „și intenționează ca recolta de lînă pe anul 1943 să nu o predea”¹⁸.

Continuarea războiului antisovietic, cu tot cortegiul său de suferințe : inflația, rechizițiile, lipsurile de tot felul pentru cei de acasă, moartea sau prizonieratul pentru cei de pe front etc., a făcut ca nemulțumirile sătenilor împotriva dictaturii militarofasciste să crească mereu.

Într-un studiu sintetic informativ din 16 august 1943 asupra stării de spirit a populației, Secția de jandarmi Ungureni, pe baza rapoartelor posturilor din comunele Nicșeni, Ungureni, Minăstireni, Gorbănești și Socrujeni, arată că : în sînul populației rurale există nemulțumiri pentru faptul că prețul produselor agricole de care dispune este derizoriu față de cel al produselor fabricate, care, nici așa scumpe nu se găsesc pe piață ; I.O.V.R-iștii sînt nemulțumiți pentru că pensiile și ajutoarele ce li se dau sînt prea mici față de nevoi ; comercianții se plîng că impozitele la care au fost impuși sînt prea mari și nu le mai pot suporta ; soldații concentrați și mobilizați sînt nemulțumiți pentru că parte din elementele valide — moșieri și chiaburi (n.n.) — sînt scutiți de concentrare sau mobilizați pe loc de la începutul ostilităților¹⁹, concluzia raportului postului

14 Ibidem, fond Prefectura jud. Botoșani, ds. nr. 7/1941, f. 229.

15 Arh. Stat. Botoșani, fond Legiunea de jandarmi Botoșani, ds. nr. 7/1941, f. 238.

16 Idem, f. 240.

17 Ibidem, ds. 4/1942, f. 97.

18 Ibidem, ds. nr. 4/1943, f. 20.

19 Arhivele Statului Botoșani, fond Legiunea de jandarmi Botoșani, ds. nr. 7/1943, f. 152.

Ungureni, fiind că „populația, în general, dorește ca războiul să ia sfârșit cât mai repede“²⁰.

De asemenea, postul de jandarmi Gorbănești, raporta la 9 martie 1944, secției Ungureni faptul că locuitorii comunei sînt nemulțumiți din cauza dărilor prea mari ce le au de plătit către stat și comună, a scumpetei și a ajutorului prea mic ce-l primesc familiile concentraților, a neputinței de a face față nevoilor cauzate de lipsa brațelor de muncă și a animalelor ce le sînt rechiziționate de autorități²¹.

Subiectul general și preferat de discuție între săteni la iarmaroace și în alte ocazii era acela că România nu a făcut bine că a intrat în război alături de Germania, că nu va cîștiga războiul, ei făcînd în același timp elogiul orînduirii socialiste din Uniunea Sovietică unde „toți sînt puși pe același plan de lucru, iar în război luptă toți, nu ca la noi, cei mai bogați sînt scutiți de mobilizare.“²²

Deosebit de important este faptul că o parte a țăranilor din județul Botoșani, sub influența ideilor comunistilor ce desfășurau o intensă propagandă atît la sate cît și în armată, se pronunțau fătîș nu numai împotriva dictaturii antonesciene, ci pentru răsturnarea întregii orînduiri burghezo-moșieresti.

Astfel, la 8 iunie 1943, Legiunea de jandarmi Botoșani dădea ordin posturilor să verifice informația potrivit căreia invalizii din războiul actual fiind întrebați dacă doresc să fie colonizați în Basarabia sau Transilvania, comentează acest lucru, discută cu consătenii lor spunîndu-le că au dat declarații precum că pe locurile unde și-au vărsat sîngele ei nu mai pot merge să-și clădească gospodării, ci să meargă acolo marii proprietari care n-au luat parte la lupte, fiind scutiți, iar moșiile lor să fie date invalizilor și celor care au fost în război²³.

Reeditînd același ordin la 10 august, Legiunea arăta cum unele posturi au semnalat că țăranii care au fost pe frontul de răsărit atunci cînd se întorc în comunele lor, desconcentrați sau în concediu, declară către consătenii lor că trebuie „să se ia de la boieri tot pămîntul și să fie dat țăranilor și că ei nu mai au nevoie de boieri care trebuiesc alungați de la sate“. Față de promisiunile guvernanților, că, după război, cei ce au luat parte ca luptători vor fi împroprietăriți în Basarabia și Transilvania, ei declară că nu-și vor părăsi comunele și nu se vor duce acolo, ci „vor lua pămîntul boierilor ce-l au la ei în comună.“²⁴

Atît la acest ordin, cît și la altele asemănătoare date ulterior²⁵, alte și alte posturi raportează Legiunii că și pe raza lor de activitate, țăranii se exprimă în același sens.²⁶

20 Idem, f. 156.

21 Idem, f. 390—391.

22 Ibidem, ds. nr. 4/1943, f. 56.

23 Arhivele Statului Botoșani, fond Legiunea de jandarmi Botoșani, ds. nr. 4/1943, f. 40.

24 Ibidem, ds. nr. 9/1942, f. 205.

25 Ibidem, ds. nr. 4/1943, f. 56.

26 Idem, f. 145, vezi și ds. nr. 7/1943, f. 144 și ds. 2/1943, f. 118.

Din unele documente citate pînă acum, precum și din multe altele, reiese că în afară de țărănime, și alte categorii sociale²⁷ din județul Botoșani își exprimau nemulțumirea și opoziția împotriva dictaturii antonesciene ce amenința să ducă țara la ruină. În fruntea mișcării de rezistență s-a situat și la Botoșani, ca și în întreaga țară, Partidul Comunist din România. Despre activitatea comuniștilor din această parte a țării și în această perioadă, vorbesc numeroase documente.

Dealtfel, încă de la crearea P.C.R., la Botoșani, deși nu era un puternic centru industrial, comuniștii au desfășurat o permanentă și — ne permitem să afirmăm — rodnică activitate²⁸, din care se cuvine a fi menționată la loc de cinstă contribuția ziarului „Clopotul“ la lupta împotriva fascizării țării, între anii 1933—1937.

Cu toate arestările și celelalte măsuri represive luate în permanență de autoritățile polițienești, în județul Botoșani exista o puternică organizație comunistă care — conform unei situații polițienești întocmită de Legiunea de jandarmi — la începutul anului 1940 număra aproximativ 196 de membri și simpatizanți repartizați astfel: 115 în orașul Botoșani, 40 în târgul Ștefănești, 7 în orașul Hîrlău, 13 în târgul Frumușica, 7 în comuna Sulița, 7 în comuna Bucecea și 7 în comuna Movila Ruptă (la fabrica Ripiceni)²⁹.

Importanța organizației comuniste din Botoșani este reliefată chiar de o serie de documente ale organelor represive centrale. Așa de ex., într-un ordin telegrafic cifrat din 31 martie 1941, M.A.I. atrăgea atenția asupra „focarelor de propagandă și acțiune comunistă din centrele industriale și orașele: București, Timișoara, Ploiești, Constanța, Iași, Botoșani, Dorohoi.“³⁰

Menționarea Botoșanilor și Dorohoiului între principalele centre comuniste este justificată, întrucît, cu cîteva luni mai înainte, autoritățile represive descoperiseră în fostul județ Dorohoi, un nucleu de comuniști, cu ramificații și în județul Botoșani, asupra cărora s-au găsit arme, muniții și diferite manifeste³¹, iar în cursul lunii iulie 1940 „un nucleu comunist a alarmat populația din orașul Dorohoi datorită cărui fapt au reușit să deplaseze populația din 7—8 sate și chiar corpurile de trupă

27 De ex., în ordinul informativ din 20 ianuarie 1941 al Legiunii de jandarmi Botoșani se arăta că funcționarii discutau chiar față de populație unele lucruri care ating siguranța statului, pensionarii se intrunesc și discută chestiuni care știrbesc autoritatea statului, meseriașii, muncitorii și lucrătorii de tot felul au fost și sînt cei mai nemulțumiți. (Arhivele Statului Botoșani, fond Legiunea de jandarmi Botoșani, ds. nr. 2/1941, f. 3.)

28 Vezi în acest sens și comunicările: Ștefan Cervatiuc — „Materiale privind activitatea P.C.R. în orașul și județul Botoșani între anii 1924—1937“ în vol. „Botoșani, istorie și contemporaneitate“, editat de Comitetul pentru cultură și artă al municipiului Botoșani, 1969, p. 61-73; Gh. Jauca — „Publicații socialiste și democratice botoșănene“ și N. Cîntec — „Clopotul, tribună de luptă a P.C.R. în anii ilegalității“, în vol. „Botoșani — file de istorie revoluționară“, editat de Comitetul județean Botoșani al P.C.R., 1971, p. 97—105 și respectiv 107—116.

29 Arh. Statului Botoșani, fond Legiunea de jandarmi Botoșani, ds. nr. 16/1942, f. 3-4 și 25.

30 Ibidem, fond Poliția Botoșani, ds. nr. 14/1941, f. 310.

31 Ibidem, fond Legiunea de jandarmi Botoșani, ds. 2/1941, f. 3.

din garnizoană ajungînd și în județul Botoșani, unde determinase trupele din comunele Bucecea și Cucorăni și întreaga populație să plece că vin rușii.³²

De asemenea, la 14 aprilie 1941 Inspectoratul Regional de Poliție Suceava ordona Poliției Botoșani să ia măsurile de rigoare pentru împiedicarea acțiunii conducerii P.C.R. de reorganizare a mișcării comuniste în principalele orașe de frontieră. Arătînd că la Galați au fost observați mai mulți delegați ai Comitetului Central al P.C.R. care activează intens pentru recrutarea de membri dintre muncitorii localnici, ordinul menționa că această acțiune a fost remarcată și în alte orașe printre care și Botoșani.³³

Într-un studiu întocmit de Statul Major al Armatei a III-a la 12 iunie 1941, după ce se menționau care ar fi eventualele acțiuni ale comuniștilor în cazul „unui război antisovietic”, și anume : lansarea de zvonuri în mod intens căutînd a demoraliza armata și populația civilă, acte de sabotaj la telefoane, telegraf, C.F.R., industriile de război, ajutor parașutiștilor sovietici, semnalări luminoase pentru avioanele de bombardament, înarmarea membrilor de partid, ș.a., se indicau și orașele în care se prevedea că aceste acțiuni se vor desfășura mai intens și anume : Iași, Galați, Brăila, Pașcani, Bacău, Roman, Botoșani și Dorohoi.³⁴

Tot în această ordine de idei, într-un ordin secret de informare a Legiunii de jandarmi Botoșani din 28 februarie 1942 în care se dădeau îndrumări sediilor și posturilor pentru desfășurarea acțiunilor informative se arăta că pe raza Legiunii se găsesc comuniști în orașele Botoșani și Hîrlău și în comunele Ștefănești, Sulița și Ripiceni, iar zonele în care pericolul (comunist) este mai mare și trebuiau luate măsuri speciale, erau Botoșani, Hîrlău și Ripiceni.³⁵

Conform propunerilor Statului Major al Armatei a III-a făcute în studiu citat, măsurile „speciale” constau din :

— Scoaterea imediat din zona de frontieră și internarea în lagăre a comuniștilor dintre Prut și Siret.

— Efectuarea de percheziții masive în zonă, pentru arestarea tuturor celor suspectți și pentru confiscarea întregului armament ascuns.

— Confiscarea aparatelor de radio.

— Pedepsa cu moartea pentru toți cei ce vor săvîrși acte de sabotaj, atentate, lansări de zvonuri și propagandă.

— Pedepsa cu moartea pentru întreaga familie care în timp de război s-ar dovedi că au deservit interesele comuniste prin manifestațiuni politice, atentate, acte de sabotaj etc.³⁶

Aceste măsuri au și fost puse în practică de către autoritățile represive antonesciene. În preajma zilei de 22 iulie 1941 toți comuniștii

32 Arhivele Statului Botoșani, fond Legiunea de jandarmi, ds. nr. 2/1941, f. 3.

33 Ibidem, fond Poliția Botoșani, ds. 14/1941, f. 332.

34 Idem, f. 582.

35 Ibidem, fond Legiunea de jandarmi Botoșani, dosar nr. 12/1942, f. 8.

36 Arhivele Statului Botoșani, fond Poliția Botoșani, ds. nr. 14/941, f. 582-583.

identificați și toți simpatizanții lor din Iași, Galați, Bacău, Botoșani, Vaslui, au fost arestați și internați în lagăre.³⁷

În anul 1942 au loc noi arestări ; la 11 septembrie Comisariatul de poliție Hirălău înainta Poliției Botoșani 2 tabele nominale „cu numele și pronumele comuniștilor și a soțiilor lor care au fost evacuați din Hirălău și înaintați prin Legiunea de jandarmi Botoșani, precum și tabelul familiilor comuniștilor internați în lagărul de la Tg. Jiu“³⁸.

Cu toate aceste măsuri, lupta dreaptă a comuniștilor n-a fost și nici nu putea fi stăvilită, ea fiind în concordanță cu aspirațiile celor mai largi categorii sociale. Comuniștii botoșăneni au înregistrat o serie de acțiuni însemnate, cele mai importante fiind cele întreprinse în direcția propagandei pentru lămurirea maselor asupra adevăratului caracter al regimului antonescian și a mobilizării lor împotriva politicii acestuia.

Astfel, în noaptea de 23/24 septembrie 1940, organele de siguranță raportau că s-au răspândit la Mărășești, Tecuci, Botoșani, și Iași în special în zonele populate de lucrătorii meseriași și în preajma contonamentelor trupelor, materiale de propagandă comunistă, format broșură, care se încheiau cu apelul : „Cu încredere în victorie, la luptă revoluționară“. Cu câteva zile înaintea rebeliunii legionare, primul procuror al Tribunalului Botoșani semnala răspindirea unui manifest al Comitetului Județean Botoșani al P.C.R. adresat muncitorilor, țăranilor, soldaților și intelectualilor, și în care se arată :

„Salvarea stă în propriile noastre mâini. Răsturnarea regimului de dictatură fascistă, dezrobirea și libertatea se dobîndesc prin luptă. Lozinca momentului de față este deci răsturnarea guvernului Gărzii de Fier și instaurarea unui guvern popular din muncitori și țărani, singurul care să poată asigura pacea, piinea și libertatea“.

De asemenea, la 21 aprilie 1941, Biroul de siguranță al Poliției Botoșani ordona Comisariatului de poliție Hirălău să ia măsuri pentru depistarea „unui aparat de radioemisiune clandestin care face propagandă comunistă“ instalat în acel oraș³⁹.

Cu toate ordinele și măsurile ulterioare, cu toate arestările, acest post n-a putut fi desființat, poliția din Hirălău raportînd aproape permanent în anii următori eșecurile sale în această privință.

La Botoșani, în noaptea de 26 martie 1942, pe străzi și pe zidurile liceului „Laurian“ și ale Liceului comercial, comuniștii au lipit manifeste care demascau războiul de jaf în care fusese împins poporul român.⁴⁰

Intr-un alt ordin către Comisariatul de Poliție Hirălău, Poliția Botoșani cerea să se ia măsuri pentru depistarea celor care în noaptea de

37 Adăscăliței V. — „Momente privind rezistența din Moldova în fața dictaturii antonesciene“ în „Studii și articole de istorie“ — III/1961, p. 465.

38 Arh. Stat. Botoșani, fond Poliția Botoșani, ds. 19/1942, f. 131.

39 Idem, ds. nr. 14/1941, f. 351.

40 Adăscăliței V., op. cit., loc. cit., p. 466.

13/14 septembrie 1942 cu ocazia zborurilor avioanelor sovietice, au făcut mai multe semnalizări, precum și a celor care pe ferestrele de la sala de așteptare din gară Hirău, vopsite în albastru pentru camuflaj, au făcut semnul comunist „secera și ciocanul“⁴¹.

Desigur cele mai însemnate succese în direcția mobilizării maselor la lupta antihitleristă le-au obținut comuniștii botoșăneni — așa cum s-a văzut în rindurile țăranilor din județ. Nu degeaba Legiunea de jandarmi, în permanență ordona posturilor să ia măsuri pentru prinderea comuniștilor „care duc o propagandă defetistă în masele țărănești, infiltrând în mintea locuitorilor îndoieli asupra șanselor armatelor aflate în războiul contra bolșevicilor“⁴², a comuniștilor care „îndeamnă populația rurală să ascundă produsele, să se opună rechizițiilor, care îndeamnă pe cei care primesc ordine de chemare sau sînt veniți în concediu să nu se prezinte la unități“, sau care îndeamnă femeile să nu mai muncească la cîmp în locul bărbaților plecați pe front⁴³, ci să trimită la autoritățile militare delegații și memorii semnate colectiv prin care să ceară a se înceta trimiterea pe front de noi trupe și retragerea în țară a unităților noastre“⁴⁴ etc.

De asemenea, documentele atestă și unele acțiuni de sabotaj reușite ale comuniștilor botoșăneni împotriva mașinii de război fasciste.

Așa de exemplu, la 27 august 1941, într-un ordin circular al Legiunii de jandarmi Botoșani către secții și posturi se cerea să se ia măsuri ca toate șirele de griu, mașinile de treier, gările, traseele C.F.R., depozitele de orice fel să fie strict păzite deoarece în seara zilei anterioare „la orele 22 s-au aprins și ars în gara Botoșani un vagon cu benzină și două vagoane cu diferite materiale. Din cercetări, focul a fost pus de criminali“⁴⁵.

În permanență Legiunea de jandarmi Botoșani trimitea sau retrimitea posturilor ordine circulare de a lua măsuri pentru paza liniilor telefonice germane și române de pe raza județului, deoarece „se comit numeroase furturi și acte de sabotaj în mod sistematic“⁴⁶.

La rîndul ei Legiunea, ca și Poliția Botoșani, era mereu bombardată cu adrese ale Statului Major al Marii unități militare „Flamura“ de pe teritoriul județului, în care se semnalau continuele acte de sabotaj al liniilor telefonice prin luarea stîlpilor și firelor.⁴⁷

Într-un proces verbal încheiat la 15 octombrie 1942 de șeful postului de jandarmi Ungureni, primarul comunei și un lucrător pe linie P.T.T.

41 Arh. Statului Botoșani, fond Poliția Botoșani, ds. 19/1942, f. 212.

42 Ibidem, fond Legiunea de jandarmi, ds. nr. 8/1941, f. 83.

43 Ibidem, ds. nr. 4/1943, f. 22 și 52.

44 Ibidem, ds. nr. 11/1943, f. 1.

45 Ibidem, ds. nr. 8/1941, f. 76.

46 Ibidem, ds. nr. 9/1942, f. 271.

47 Arhivele Statului Botoșani, fond Poliția Botoșani, ds. nr. 14/1941, f. 664.

se arăta că pe traseul telegrafic Botoșani-Dîngeni, au fost tăiați și luați 500 m fir telegrafic⁴⁸.

Desigur, acțiuni de sabotaj din partea comuniștilor botoșăneni vor fi fost mai multe decât cele menționate pînă acum, însă o bună parte a documentelor în care ele au fost consemnate s-a distrus sau s-a pierdut tot din cauza vicisitudinilor războiului, a evacuării ș.a.

Sperăm totuși că documentele prezentate au reușit să ilustreze că și masele populare din județul Botoșani, comuniștii de aici și-au adus partea lor de contribuție la subminarea regimului militar-fascist antonescian și la crearea condițiilor propice pentru răsturnarea acestuia la 23 august 1944.

48 Ibidem, fond Legiunea de jandarmi, ds. nr. 3/1942, f. 289.